

พระเทพโสภณเทศนา เล่มที่ ๗

ครูที่ดีต้องมีธรรมะ

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

มูลนิธิพุทธธรรม

สพุพทาน์ ธมฺมทาน์ ชินาติ

การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

ครูที่ดีต้องมีธรรมะ

© พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ISBN 974-7891-48-4

พิมพ์ครั้งที่ ๓ - กันยายน ๒๕๕๑

มูลนิธิพุทธธรรม

๒,๐๐๐ เล่ม

- สำนักพิมพ์** มูลนิธิพุทธธรรม ๘๗/๑๒๖ ถนนเทศบาลสงเคราะห์
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทร. ๕๘๕-๕๐๑๒, ๕๘๐-๒๗๑๕ โทรสาร ๕๕๔-๔๗๕๑
- จัดจำหน่าย** : สายส่งดวงแก้ว บริษัท สหธรรมมิก จำกัด โทร. ๘๖๔-๐๔๓๔-๕
- โรงพิมพ์** : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด
๕๔/๖๗-๖๘,๗๑-๗๒ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๑๒
ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
โทร. ๔๑๒-๕๘๘๗, ๔๑๓-๕๘๕๑, ๐๑-๕๒๓-๘๘๒๕ แฟกซ์
๔๑๒-๓๐๘๗

คำนำ

ธรรมชาติของท่านเจ้าคุณพระเทพโศภณ (ประยูร
ธมฺมจิตฺโต) เป็นที่รู้จักกันไปทั่ว เป็นธรรมะที่มีความลึกซึ้ง
พร้อมทั้งอ่านเข้าใจง่าย และประกอบด้วยธรรมहरษา ทำให้
หนังสือของท่านเป็นแหล่งแห่งความรู้และความเพลิดเพลินภายใน
ในตัว มูลนิธิพุทธธรรมได้เล็งเห็นคุณค่าอันสูงส่งของธรรม
เทศนาเหล่านั้น จึงได้กราบนมัสการขออนุญาตจากท่านเจ้า
คุณที่จะพิมพ์หนังสือชุด “พระเทพโศภณเทศนา” เพื่อเป็นการ
เผยแผ่ โดยส่วนหนึ่งของหนังสือจะได้แจกใน สถานที่ต่างๆ
และอีกส่วนหนึ่งจะได้จัดวางจำหน่ายเช่นเดียวกับหนังสือเล่ม
อื่นๆ ที่มูลนิธิฯ จัดพิมพ์ขึ้น

มูลนิธิพุทธธรรม ขอกราบขอบพระคุณ ท่านเจ้าคุณ
พระเทพโศภณ ที่อนุญาตให้จัดพิมพ์หนังสือเหล่านี้ไว้ ณ ที่
นี้ด้วย และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ธรรมคำสั่งสอนขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะได้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง
ยิ่งขึ้นไป

มูลนิธิพุทธธรรม

ประวัติ

ของ

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ขณะเป็นสามเณร), พ.ม., พธ.บ.,
(เกียรตินิยมอันดับ ๑), M.A., M.Phil., Dip. in French, Ph.D.
(Philosophy)

อุปสมบทในพระบรมราชาอุปถัมภ์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เคยเป็นพระธรรมทูตประจำวัดธัมมมาราม ชิคาโก สหรัฐอเมริกา
เคยเป็นคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยและรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและ
วางแผน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชาอุปถัมภ์

ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร และ
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เป็นอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัย ศรี
นครินทรวิโรฒประสานมิตร มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

เป็นวิทยากรบรรยายในสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน
สำนักงาน ก.พ. สถาบันข้าราชการตุลาการ สถาบันข้าราชการฝ่าย
อัยการ สถาบันผู้บริหารการศึกษา สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง
วิทยาลัยการปกครอง กรมการศาสนา สภากาชาดไทย การไฟฟ้า
นครหลวง บริษัทการบินไทย บริษัทปูนซิเมนต์ไทย ฯลฯ

เป็นนักเขียน ผลงานทางวิชาการและหนังสือธรรมบรรยาย
หลายเล่ม เช่น เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับชาตรี, พุทธศาสนากับ
ปรัชญา, พระพุทธประวัติ, ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย, พรใดก็ ไร้
ค่าถ้าไม่ทำ, พัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดเชิงคุณธรรม, ธรรมเพื่อชีวิตใหม่, กรรม
การเวียนว่ายตายเกิด, ธรรมานุสรณ์วีรชนประชาธิปไตย, ด้วย ความหวัง
และกำลังใจ, มองสังคมไทย, ทางแห่งความสำเร็จ, มณีแห่ง ปัญญา :
คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, ทำความดีมีความสุข, ศิลปะแห่ง การใช้
ปรัชญาแก้แค้นและสร้างสุข, อยู่อย่างไรให้เป็นสุข, A Buddhist Approach
to Peace, Selflessness in Sartre's Existentialism and Early Buddhism
ฯลฯ

สารบัญ

คำนำ

ประวัติของพระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิต โต)

ครูที่ดีต้องมีธรรมะ	๑
ผู้นำต้องมีธรรม	๔
จริยธรรมยุคอุตสาหกรรมใหม่	๗
พัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดเชิงคุณธรรม	๘
ทำดีให้ได้ดี	๑๓
ทำดีให้ถึงดี	๑๖
ทางสายกลาง	๒๒
พุทธวิธีสอน ๔ วิธี	๓๐
คุณธรรมของครู	๓๒
ครูตัวอย่าง	๓๔
ประทับใจแห่งปัญญา	๓๖

ครูที่ดีต้องมีธรรมะ*

วันที่ ๑๖ มกราคมนี้ นับว่าเป็นวันมหามงคลวันหนึ่ง เพราะถือว่าเป็นวันครู และวันครูนี้ไม่ได้ผ่านไปอย่างถูกละเลยหรือลืมนเลือน ท่านทั้งหลายได้มาประชุมกัน ณ ที่นี้ โดยการประสานงานของกรุงเทพมหานคร อาตมารู้สึกดีใจที่ผู้ใหญ่ได้เห็นความสำคัญของวันครู

เราทั้งหลายเป็นศิษย์มีครู เมื่อท่านเริ่มบูชาคุณครูนั้น ท่านทั้งหลายได้ “ขอประนมอัญชลี แต่พระบวรชินศรี สยมภูโลกุตรญาณ” เป็นการยกย่องพระบรมครูของเราคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือคำว่าครูเป็นคำที่ยิ่งใหญ่ มีความหมายเป็นการยกย่องสูงสุด ถ้าเรายกย่องบูชาใครมากที่สุดเราเรียกบุคคลนั้นว่า ครู ดังที่เราเรียกพระพุทธเจ้าของเราว่า

* บารุกถาวรรมแสดงเนื่องในงานวันครู ๑๖ มกราคม ๒๕๓๔ ณ ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) ดินแดง

พระบรมครู ภาษาบาลีเรียกว่า สัตถา หรือ ศาสตรา ซึ่งหมายถึงครู

ศักดิ์ศรีความสำคัญของครูมีมาก เราเลือกกำหนดวันนี้เป็นครู ปรากฏว่ารัฐบาลได้ประกาศเกียรติคุณของครูเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะรัฐบาลเห็นว่าหลังสงครามศีลธรรมเสื่อมทรามลง แต่ก็ยังมีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งยืนหยัดมั่นคงอยู่ในคุณธรรม คนกลุ่มนั้นคือครู รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติยกย่องครูเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เพราะฉะนั้นเราจึงถือเอาวันที่ ๑๖ มกราคม เป็นวันครู

เมื่อมีวันครูกันแล้ว เราจัดวันครูกันอย่างให้ความสำคัญแก่ครูอย่างจริงใจหรือไม่ ครูไม่ใช่เพียงแค่สอนหนังสือ แต่ยังสอนจริยธรรมให้คนเป็นคนดี การสอนให้คนเป็นคนดีเป็นภาระหนักมาก พวกฝรั่งเยซุอิตบอกว่า “เอาเด็กมาให้ข้าพเจ้าคนหนึ่งตั้งแต่แรกเกิด จนเด็กคนนั้นอายุ ๘ ขวบ ข้าพเจ้าจะปั้นให้เขาเป็นอย่างไรก็ได้ และเขาจะเป็นของข้าพเจ้าตลอดชีวิต” พ่อแม่ผู้ปกครองส่งเด็กมาอยู่ในมือของครูทั้งวัน ดังนั้นครูจะปั้นให้เด็กเป็นอย่างไรก็ได้ เขาจะเป็นคนดีมีคุณธรรมก็เพราะครู เขาจะเป็นโจรก็เพราะครู ภาษิตสันสกฤตกล่าววว่า “ถ้าศิษย์เป็นโจร ครูก็มีส่วนสร้างความเป็นโจรให้ศิษย์ด้วย”

ครูจึงสำคัญมาก อนาคตของชาติอยู่ในมือครู งานของ

ครูคือการปั้นคนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม เมื่อเราฝากความหวังเกี่ยวกับอนาคตของชาติไว้ในมือครู เราได้บำรุงขวัญให้กำลังใจแก่ครูแค่นั้นเพียงพอแก้ปัญหาที่เราอาจจะถามในวันครูก็ได้ด้วยเรื่องต่อไปนี้

ชาวนาเลี้ยงท่านไว้ตัวหนึ่ง แล้ววันหนึ่งท่านก็ไปออกมาแทนที่จะเป็นไข่ธรรมดา กลับเป็นไข่ทองคำ ชาวนาคนนั้นก็นำไข่ทองคำไปขายแล้วร่ำรวยขึ้นมา ตอนหลังเขาเกิดโลกมาก เขาหวังว่า ถ้าท่านไม่ใช่เป็นทองคำแล้วเขาจะทำอย่างไร เพราะฉะนั้น เขาคิดว่าทางที่ดีเอาท่านมาผ่าท้องแล้วหาไข่จากท่านนั้นจะดีกว่า เขาก็จัดการผ่าท้องท่าน แต่ไม่มีไข่ทองคำอยู่ในท้องเลย แทนที่ชาวนาคนนั้นจะเลี้ยงท่านอย่างดีให้มันเจริญแข็งแรง แล้วให้ไข่ออกมาเป็นทองคำตามธรรมชาติ แต่เขาไม่ทำ

ครูก็คือท่านตัวนั้น ทองก็คือเยาวชนที่ดีของชาติซึ่งเป็นผลผลิตของครู ถ้าบำรุงขวัญให้กำลังใจแก่ท่าน ไข่ก็จะเป็นทองคำ แต่ถ้าเราไปบีบไปคั้นทำให้ท่านตกใจ บางทีท่านก็ไม่ใช่และบางทีไข่ก็ไม่ใช่ทองคำ

เพราะฉะนั้นวันครูน่าจะเป็นวันที่เตือนว่า ช่วยกันประคบประหงมบำรุงขวัญกำลังใจให้สวัสดิการแก่ครู นั่นคือวิธีการหนึ่ง ถ้าฝากความหวังให้กับครูก็ต้องอุปถัมภ์บำรุงครู

ถ้าเราได้เยาวชนที่ดี เป็นผลผลิตออกมาอยู่ในสังคม เท่ากับเราได้คนดีอยู่ในสังคม - ให้เขาไปเป็นผู้นำครอบครัว เขาก็เป็นผู้นำครอบครัวที่ดี ให้เขาไปเป็นผู้นำรัฐวิสาหกิจ รัฐวิสาหกิจก็เจริญ ให้เขาไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด จังหวัดก็เจริญ ให้เขาไปเป็นผู้นำประเทศ ประเทศก็เจริญ แต่ถ้าได้คนไม่ดีไปนำ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ที่นั่นก็ทายนะ

ผู้นำต้องมีธรรม

วันที่ ๑๕ มกราคม ผ่านมาแล้ว ชาวโลกระทึกใจกัน มากกว่าจะมีสงครามเกิดขึ้นที่คูเวตหรือไม่ สงครามเกิดขึ้น เพราะว่าปัจจุบันนี้เราได้ผู้นำประเทศบางคนที่ยึดธรรม และถ้าบังเอิญระบบของประเทศไม่มีการตรวจสอบ คนที่เป็นเผด็จการขึ้นไปเป็นผู้นำประเทศ บางประเทศเขาคุ่มทั้งหมด เพราะเขาเป็นคนที่ไม่มีธรรม เขาอาจจะนำประเทศไปสู่ทายนะก็ได้ เรารอดูกันต่อไปว่าจะเกิดขึ้น เราไม่ต้องพูดถึงระดับประเทศหรอก แต่ระดับองค์กรเล็กๆ ถ้าได้คนไม่ดีเข้าไปควบคุม ปัญหาาก็เกิดขึ้น

มีเรื่องเล่าว่าในสวนสัตว์แห่งหนึ่ง ผู้อำนวยการได้เลือกมา ๑ ตัว และตั้งงบประมาณในการเลี้ยงเสือ ๑ บาทเท่านั้น ตามค่าเงินในสมัยก่อน แล้วให้ผู้คุมนำเงินไปซื้อเนื้อมาเลี้ยง

เลือกทุกวัน ปรากฏว่าผู้คุมคนนั้นยกยอก ๑ สลึง เลือกได้กิน ๗๕ สตางค์ เลือกไม่อ้วน ก็มีเรื่องร้องเรียนไปที่ผู้อำนวยการสวนสัตว์ว่า ทำไมเลือกไม่อ้วน ผู้อำนวยการก็ส่งผู้ตรวจการไปตรวจ ผู้ตรวจการคนนั้นไปตรวจแล้วรู้ความจริงเรื่องทุจริต เขาขอค่าปิดปาก ๑ สลึง ตกกลางคนสองคนยกยอก ๒ สลึง เลือกได้กิน ๕๐ สตางค์ เลือกจึงผอม มีผู้รายงานไปที่ผู้อำนวยการสวนสัตว์อีกว่า ทำไมเลือกจึงผอม ผู้อำนวยการจึงส่งผู้ตรวจการระดับสูงไป เขาไปได้ ๓ วันรู้ความจริงแล้วขอค่าปิดปาก ๑ สลึง คน ๓ คนเอาไป ๓ สลึง เลือกเหลือค่าอาหาร ๑ สลึง เลือกจึงผอมเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก นอนหายใจพะงาบๆ อยู่มีคนรายงานไปที่ผู้อำนวยการว่าแยแล้ว ทำไมยิ่งตรวจยิ่งแย ที่นี้ผู้อำนวยการส่งผู้ตรวจการระดับปึกไปเลย ผู้ตรวจการระดับปึกไปได้ ๓ วันเลือกตาย แยกไปเอาสลึงสุดท้ายเป็นค่าปิดปาก ไบราณเขาจึงบอกว่า

เบิกทรัพย์สินลอบหาซื้อ	มังสา
นายหนึ่งเลี้ยงพยัคฆมา	ไปอ้วน
สองสามสี่นายมา	กำกับ กันแฮ
บังทรัพย์สินสี่ส่วนถ้วน	บาทสิ้นเลือกตาย

ถ้าหากว่าได้ผู้นำที่ติดอยู่ในโรงเรียน เขาจะนำเด็กไปสู่ทางที่ดี คือนำไปทางจิตวิญญาณ ถ้าผู้นำมีคุณธรรม ผู้ตามก็

จะมีคุณธรรมไปด้วย พระพุทธเจ้าตรัสว่า คุณนุญเจ ธรรมานัน อชฺฐคจฺจนติ ปุณฺณโว เป็นต้น แปลว่า เมื่อฝูงโคข้ามแม่น้ำ ถ้าโคหัวใจก้ำมไปตรง ลูกฝูงก็จะช่วยไปตรงตาม ถ้าโคหัวใจก้ำมคคไปคคตมา ลูกฝูงก็จะคคไปคคตมา เช่นเดียวกับสังคมหรือประเทศชาติ ถ้าผู้นำประพฤติธรรม ผู้ตามก็จะประพฤติธรรม ถ้าผู้นำไม่ประพฤติธรรม ผู้ตามก็ไม่ประพฤติธรรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงนิพนธ์เป็นคำโคลงไว้ว่า

ยามฝูงโคข้ามฟาก	นที
โคใจก้ำมคค	ไปคคตมา
ฝูงโคคคตมา	รีบเร่ง
ทั้งหมดไปคคตมา	โคคคตามกัน .

ถ้าผู้นำรณรงค์เรื่องไหน เรื่องนั้นดูจะเป็นสิ่งที่คนเอาใจใส่ ถ้าผู้นำถือไม้กวาดไปกวาดถนนบ้านเมืองก็สะอาด ถ้าผู้นำให้ความสนใจแก่ครู หลายคนก็จะนึกถึงครู นั่นคือความสำคัญของผู้นำ ผู้นำที่ดีในโรงเรียนทำให้ครูวางตนอยู่ในระเบียบวินัย ครูที่ดีนำจิตวิญญาณของเด็กไปในทางที่ดี ภาระที่ยิ่งใหญ่ของครูอยู่ที่การพัฒนาคนให้เก่งและดี ที่ว่าคนเก่งและดีนั้นเป็นอย่างไร

จริยธรรมยุคอุตสาหกรรมใหม่

คุณบรรจง ชูสกุลชาติ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่เพิ่งเกษียณไปได้พูดเอาไว้ในการสัมมนาเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาในอนาคต คุณบรรจงเล่าว่า กระทรวงศึกษาธิการ เคยส่งแบบสอบถามไปยังบริษัทห้างร้านเอกชนต่างๆ ถามว่า ปัจจุบันนี้ผลผลิตของกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างไร หมายความว่า ความว่านักเรียนก็ดี นักศึกษาก็ดี ที่จบไปจากโรงเรียนหรือวิทยาลัยของกระทรวงนั้นมีความรู้ใช้ได้ไหม ทักษะดีหรือไม่ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ต้องการหรือเปล่า ปรากฏว่าเมื่อเก็บแบบสอบถามกลับมาแล้ว ส่วนใหญ่ตอบมาว่าอย่างนี้คือ เรื่องความรู้นั้นไม่ห่วง เพราะที่โรงเรียนสอนเด็กให้รู้หนังสือ หรือเรียนรู้ประวัติศาสตร์ พอเด็กจบจากโรงเรียนแล้ว พวกเขา ก็ลืมได้เหมือนๆ กันหมดทุกคน เรื่องทักษะการใช้เครื่องมือก็ไม่น่าเป็นห่วง เพราะโรงเรียนมีทุนจำกัด พิมพ์ดีดหรือคอมพิวเตอร์ที่มีมักจะล้าสมัย พอเด็กมาทำงานกับเรา เราต้องฝึกหรือปฐมนิเทศใหม่อยู่ดี จึงไม่ต้องห่วง แต่ห่วงอยู่อย่างเดียวคือข้อที่ ๓ เด็กที่จบมาจากโรงเรียนของกระทรวงฯ ขอให้มึลักษณะ ๓ ประการคือ

ประการที่ ๑ เป็นคนรับผิดชอบ เราอยากได้คนที่มีความรับผิดชอบ มอบงานไปแล้วไม่ต้องมีเส้นตายกันทุกคน ให้ทำ

อะไรก็ทำจริงๆ

ประการที่ ๒ เป็นคนซื่อสัตย์ อยากรจะได้คนที่ซื่อสัตย์มาทำงาน ไม่ใช่ประเภททำงานในสวนสัตว์อย่างที่เล่ามา

ประการที่ ๓ เป็นคนตรงต่อเวลา เพราะปัจจุบันเป็นระบบอุตสาหกรรมไม่ใช่เกษตรกรรมทำนาทำไร่ ในระบบอุตสาหกรรมนั้นคนต้องทำงานให้ตรงเวลา เช่น ถ้าฝ่ายผลิตไม่ผลิตสินค้าที่ได้โฆษณาไปแล้วก็ขายไม่ได้

ทุกฝ่ายต้องตรงต่อเวลารับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำอะไรต้องทำให้ดีที่สุด คือเป็นครูก็เป็นจริงๆ เป็นนักศึกษาก็เป็นจริงๆ เป็นนักการเมืองก็เป็นจริงๆ เป็นพระภิกษุก็เป็นจริงๆ ปัญหาเกิดขึ้นทุกวันนี้ เพราะคนเป็นกันเล่นๆ ไม่เป็นกันจริงๆ โดยจิตวิญญาน

เพราะฉะนั้น ถ้าเราอยากได้คนที่เป็นอย่างจริงๆ แล้วครูช่วยฝึกได้ไหม เพราะเด็กอยู่ในมือของครูตลอดวัน เราอาจจะเรียกร้องจากครูก่อนเกินไป ครูทำไม่ได้เพราะขวัญและกำลังใจไม่ค่อยดี เงินเดือนก็น้อย ครูจึงรออยู่ว่าเมื่อไรจะมีโอกาสสมมองไหล รัฐฝากภาระที่ยิ่งใหญ่ไว้กับครู รัฐควรจะทำอย่างไรจึงจะให้ท่านมีไข่ทองคำ ถ้าจะพัฒนาครูต้องไม่พัฒนาแค่ภายนอกอย่างเดียว รัฐเพิ่มเงินเดือนมาปีที่แล้ว ครูขวัญดีได้ ๒ เดือน ตอนนี้ครูขวัญอ่อนอีกแล้ว รัฐมิต้องขึ้นเงิน

เดือนใหม่อีกหรือ

พัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดเชิงคุณธรรม

มีคำกล่าววว่า

พัฒนาชาติ ให้เริ่มต้นที่ประชาชน

พัฒนาคน ให้เริ่มต้นที่จิตใจ

พัฒนาอะไร ต้องเริ่มต้นที่ตัวเราเองก่อน

ถ้าครูจะพัฒนาชาติต้องเริ่มพัฒนานักเรียนก่อน ถ้าครูจะพัฒนานักเรียน ต้องเริ่มพัฒนาที่ตัวครูก่อน การพัฒนาตัวเองอยู่ในอำนาจของครู ครูควรพัฒนาครูกันเองก่อนโดยไม่ต้องรอให้ใครมาพัฒนา พัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดเชิงคุณธรรม เมื่อจะพัฒนาตัวเองนั้น ต้องมีคุณธรรมประจำใจ คุณธรรมเพียงข้อหรือสองข้อจะทำให้ชีวิตท่านเปลี่ยนแปลงและท่านจะมีความสุขยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะท่านจะเป็นครูหรือคนขับรถแท็กซี่

เมื่อสองสามวันที่ผ่านมา อาตมาพบคนที่มีหลักคุณธรรมประจำใจเขามีความสุขมาก เขาพัฒนาชีวิตของเขา โดยคุณธรรม ๓ ข้อ เขาเป็นคนขับรถแท็กซี่ที่รับอาตมามาจากวัดประยูรฯ เพื่อไปสอนพระที่วัดมหาธาตุ เขาขับแท็กซี่ไปเขาก็มองเห็นอาตมา เรานั่งข้างหน้าด้วยกัน อาตมาชอบนั่งข้างหน้าเพราะจะได้คุยกับแท็กซี่ และวันนั้นเขามองหน้าอาตมา

แล้วถามว่า ท่านบวชมานานหรือยัง อาตมาก็บอกว่าบวชมานานแล้ว

“ท่านสบายดีหรือ มีความสุขดีหรือ”

“ก็เรื่อยๆ” อาตมาตอบ และถามด้วยไมตรีจิตต่อไปว่า

“แล้วขับแท็กซี่มานานหรือยัง”

เขาตอบว่า “ขับมา ๒๗ ปีแล้วครับ”

“ไม่เคยทำอาชีพอื่นหรือ”

เขาบอกว่า “เคยขับรถให้กระทรวงกระทรวงหนึ่ง และผมอยู่ไม่ได้ ก็ไปขับรถให้มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง แล้วผมก็อยู่กับเขาไม่ได้ เพราะเห็นว่าพวกดอกเตอร์และครูอาจารย์ในมหาวิทยาลัยนั้นสอนผิด เพราะสอนให้คนมีความทุกข์ ไม่ได้สอนให้คนดับทุกข์”

อาตมาถามว่า “ผิดอย่างไร”

เขาพูดต่อไปว่า “ผมขับแท็กซี่แล้วมีความสุขเหลือเกิน เพราะผมค้นพบสัจธรรม ผมจึงดับทุกข์ได้แล้ว”

อาตมาถามว่า “ดับทุกข์ได้อย่างไร”

เขาก็ตอบว่า “ดับทุกข์ไม่ต้องไปดูที่ไหน ขอถามท่านหน่อย อักษรไทยมีกี่ตัว”

“๔๔ ตัว”

“ผมถามท่านหน่อย ใน ๔๔ ตัวนั้น ตัวไหนดี ตัวไหนชั่ว

ท่านรู้หรือเปล่า ท่านไม่รู้เพราะครูท่านไม่สอน ผมรู้ผมจึงดับ
ทุกข์ได้ ผมไปบอกกับพวกดอกเตอร์ในมหาวิทยาลัยนั้นว่าใน
อักษร ๔๔ ตัวนั้น มีตัวดับทุกข์ด้วย มีตัวดีและตัวชั่วด้วย พวกเขา
เขาไม่เชื่อ พวกเขาไม่สอน ผมเลยอยู่กับพวกเขาไม่ได้ ผมมา
ขับแท็กซี่มาถือตัวดีตัวชั่ว ผมดับทุกข์ได้”

อาตมาถามว่า “บอกเอาบุญกับพระหน่อย เพราะพระก็
ไม่รู้ อะไรคือตัวดีอะไรคือตัวชั่ว”

เขาบอกว่า “ตัวช้วนะครับมี ๓ ตัว ล ก ล รู้หรือเปล่าว่า
หมายถึงอะไรทำไมถึงชั่ว”

“อาตมาไม่ทราบ”

“ท่านเป็นพระทำไมไม่ทราบ ล ก ล พระพุทธรูปเจ้าก็
ตรัสไว้แล้ว คือ โลก โกรธ หลง ชั่วใช้โทษท่าน พระพุทธรูปเจ้า
ยังสอนไว้”

“ตัวดีคืออะไร”

“ตัวดีมี ๓ ตัว เหมือนกันคือ พ พ ข ผมถือ ๓ ตัวนี้ผม
ขับแท็กซี่มีความสุข ความรู้จักพอใช้ อักษรอะไร พ พาน ใช้
หรือเปล่า คนเราถ้ารู้จักพอจะมีความสุขใช้ไหม”

พอเขาพูดถึงคำว่ารู้จักพอ อาตมานึกถึงภาษิตอุทาน
ธรรมขึ้นมาทันที คนไม่รู้จักพอเป็นคนจน คนจนมี ๒ อย่างคือ
จนเพราะไม่มี กับจนเพราะไม่พอ คนที่ยากจนส่วนใหญ่จัดว่า

จนเพราะไม่พอ

ความไม่พอใจจนเป็นคนเชิญ

พอแล้วเป็นเศรษฐีมหาศาล

จนทั้งนอกทั้งในไม่ไ้การ

ต้องคิดอ่านแก่จนเป็นคนพอ

ฟังแท้ก็แล้วก็บรรลูลงไตรเลย

เขาอธิบายต่อไปว่า “ท คือ ให้ คนเราต้องรู้จักให้ ผมขับแท็กซี่ ถ้าผู้โดยสารให้เงินน้อยผมรู้จักพอ เขาให้ขับต่อเข้าซอยนิดหน่อย ผมรู้จักให้ ผมไม่เคยทะเลาะกับใคร”

เขาคุยมาถึงตอนนี้มีรถบัสแล่นไล่หลัง เพราะไฟเขียว แล้วเขายังไม่ยอมไป เขาบอกว่า “ถ้าผมโดนบัสไล่ผมนึกถึงตัวที่ ๓ คือตัว ข หมายถึง ช่างเถอะ มันบัสแล่นไล่ก็ช่างเถอะเราก็ขับไปเรื่อยๆ มีความสุข ผมขับแท็กซี่แล้วสบายใจ”

ทำให้นึกถึงคำกล่าวที่ว่า

ใครชอบใครช่างช่างเถิด

ใครเขิดใครแข่งช่างเขา

ใครเบื่อใครบ่นทนเอา

ใจเราร่มเย็นเป็นพอ

ถ้าคนเรามีแต่ตัว ข ช่างเถอะ ไม่มีตัว ท คือให้ เราเห็นแก่ตัว เพราะฉะนั้นคุณธรรม ๓ ตัวต้องคุมกัน มิฉะนั้นจะเป็นอย่างที่เขากล่าวไว้ว่า

เข้ามานานนับตั้งเดือน ไม่เขยื้อนเคลื่อนกายา

ถือศีลกินวาตา เป็นผาสุกทุกคืนวัน

บางคนพอถึงปลายวันศุกร์โอดงานแล้ว บอกว่าจะไปนั่ง
กรรมฐาน ผ่างานให้เพื่อนทำแทนเป็นประจำ การให้จะคุม
คำว่าช่างเถอะ และถ้าให้โดยไม่รู้จักพอก็ขัดสน

นี่คือหลักธรรมประจำใจ รู้จักพอโดยพอใจในสิ่งที่ตัวมี
ยินดีกับสิ่งที่ตัวได้ เมื่อไม่มีสิ่งที่ตัวชอบ ก็ต้องชอบสิ่งที่ตัวมี
บางคนบ่นว่า ทำดีแทบตายแต่ไม่เห็นได้ ๒ ชั้น ค่าของคนไม่
ได้อยู่ที่ผลของงาน ค่าของคนอยู่ที่ว่าเป็นคนของใคร เพราะ
ฉะนั้นเราต้องรู้จักพอ (สันโดษ) รู้จักให้ (ทาน) และช่างเถอะ
(ละอุปาทาน) บางคนเอาแต่เรียกร้องอยากจะได้เลื่อนตำแหน่ง
แต่ไม่ดูความสามารถของตนเอง เป็นคนไฝ่สูงในตำแหน่ง แต่
ไม่ไฝ่สูงในการสร้างผลงาน

ทำดีให้ได้ดี

ขงจื้อ กล่าวว่า อย่าหวังเลยว่าใครไม่รู้ว่าคุณเก่ง หรือมี
ความสามารถ หวังแต่ว่าสักวันหนึ่งเมื่อคนยกย่องเลื่อน
ตำแหน่งท่าน ท่านมีความเก่งและมีความสามารถสมกับที่เขา
ยกย่องเลื่อนตำแหน่งหรือเปล่านั้น เพราะผู้นำต้องการคนที่มีฝีมือ
มาช่วย ไม่มีผู้อำนวยความสะดวกไหนหรอกที่ไม่อยากได้ครุมีฝีมือ

มาช่วยงาน มีผู้นำพรรคการเมืองคนไหนบ้างที่อยากได้คนไม่
ฝีมือมาอยู่ในพรรคการเมือง เราทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด มี
หลักธรรมประจำใจไว้ว่า เราจะทำดีให้ได้ดีด้วยวิธีคือ

(๑) ทำดีให้ถูกดี

(๒) ทำดีให้ถึงดี

(๓) ทำดีให้พอดี

ประการแรก **ทำดีให้ถูกดี** หมายถึงมีหน้าที่อะไรทำให้ดี
ที่สุด อีสบบอกว่าคนที่ไม่ทำหน้าที่ หรือมีหน้าที่แล้วไม่ทำ
เหมือนกับลาตัวหนึ่ง ลาตัวนี้ลากเกวียนหนักมาก แต่ได้
สวัสดิการเลว อาหารเลว ถูกยุงกัด สู้สุนัขไม่ได้ สุนัขไม่ต้อง
ทำงานหนัก แต่ได้กินอาหารดีมีโบนัส ลาล้างเกตุว่าสุนัขมี
หน้าที่อะไร คือตอนบรรจู้เข้าทำงานสุนัขประจำแผนกไหน
เพื่อว่าลาได้โอกาสจะขอโอนย้ายไปอยู่แผนกนั้นบ้าง ลาพบ
ว่าสุนัขนั้นบรรจู้อยู่แผนกเห่าไล่ขโมย ลานึกในใจว่าอย่างนี้
เราก็กินได้ เมื่อว่างจากงานลากเกวียน ลากก็เลยข่มเห่า เสียง
ฟังไม่ได้เอาเลย เพราะไม่เคยเห่า

และแล้วโอกาสดีของลากก็มาถึง คั้นหนึ่งขโมยขึ้นบ้าน
สุนัขหลับเพราะไปเที่ยวตีกหลายคืน ลากจึงสะกิดปลุกสุนัขว่า
ขโมยมาแล้ว เห่าเถอะ สุนัขลืมนตาข้างหนึ่งแล้วไม่เห่าเอาแต่
หลับต่อ ลาเห็นเป็นโอกาสที่จะหาความดีความชอบ คิดในใจ

ว่าเราห่าเองก็ได้ ลาจึงห่า เสียงฟังไม่ได้เอาเลย ขโมยนึกขำ
เก็บของไปห่าวเราะไป เหมือนมิดนตรีเป็นเสียงห่าประกอบ
การเก็บของ ลาโกรธมากจึงเอาสองขาหลังเตะคอกตั้งโครม
ครามเปรี้ยงปร้าง ขโมยตกใจกลัวเจ้าของจะตื่น จึงวิ่งหนีทิ้ง
ของกลางเอาไว้ พอขโมยวิ่งหนีไป สุนัขรีบลู่ไปดมของกลาง
ที่ขโมยทิ้งไว้ ลานิกโกรธในใจว่าเจ้าสุนัขนี่ถึงเวลาห่าไม่ห่า
ตอนนี้ยังมาเสนอหน้าจะเอาความดีความชอบ อย่างนี้ขู่มือ
เปิบกันนี้ จำเราต้องแสดงให้เจ้านายเห็นความดีความชอบว่า
นี้เป็นฝีมือของลา ลาก็เลยเตะคอกต่อไปเพื่อให้เจ้านายตื่นมา
เห็นผลงาน แต่ตอนเตะคอกไล่ขโมยนั้นเจ้านายยังไม่ตื่น เจ้านาย
มาตื่นเอาตอนที่ขโมยไปแล้ว เจ้านายกำลังหลับเพลิน
พอตื่นขึ้นมาได้ยินเสียงลาเตะคอก นิกโกรธว่านี่ลาบ้าอะไรซัน
มา ไปตีปยามาจากไหนไม่รู้จักหลับจักนอน จำจะต้องสั่ง
สอนเสียบ้าง เจ้านายจึงคว่ำกระบองอันใหญ่เดินปริมาทาลา
ลายิ้มนึกว่าได้ความดีความชอบแล้ว ก้มหัวรอรับรางวัลจึง
โดนกระบองอันใหญ่ตีไม่นับ ลาส้มไปเลย แล้วบนกับสุนัขว่า
ทำดีไม่ได้ดี ลาไม่รู้ว่าเป็นเช่นนี้เพราะลามีหน้าที่แต่ไม่ทำ
ไปทำสิ่งที่ไม่ใช่หน้าที่

ขงจื้อเตือนว่า มีหน้าที่อะไรทำให้ดีที่สุด ให้ขงจื้อเลี้ยง
ม้า ม้าจะต้องอ้วน ให้ขงจื้อเป็นเสนาบดีกระทรวงการคลัง

การเงินจะต้องเต็มคลัง ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด คือทำดีให้ถูกดี

ทำดีให้ถึงดี

ประการที่ ๒ คือ **ทำดีให้ถึงดี** หมายถึงทำความดีอย่างต่อเนื่องให้นานพอที่ความดีจะให้ผล คนใจร้อนบางคนทนรอไม่ไหวรีบชิงลาออกก่อนที่จะโครงการที่เริ่มทำไว้จะผลัดผล งานของครูเป็นเรื่องต้องใช้เวลา เพราะการจะสอนให้เด็กเป็นคนเก่งและดีนั้นไม่ใช่จะทำได้ภายในเดือนเดียว ถ้าเลิกทิ้งกลางคันก็มีลักษณะไม่ต่างจากชาวนาที่มาห่านเพื่อหาไข่ทองคำนั่นเอง การสั่งสอนอบรมต้องการเวลาจึงจะมีผลให้ชื่นใจ

ม.ล.ปิ่น มาลากุล ประพันธ์ไว้ว่า

กล้วยไม้ออกดอกช้า

ฉันใด

การศึกษาเป็นไป

ฉันนั้น

แต่ดอกดอกคราใด

งามเด่น

การศึกษาปลูกปั้น

เสร็จแล้วแสนงาม

คนที่ประสบความสำเร็จมักเป็นผู้ต่อสู้อุปสรรคอย่างไม่ย่อท้อ คือ ทำดีจนถึงจุดที่ความดีให้ผล ขอให้นึกถึงพระพุทธประวัติตอนต่อไปนี้

ก่อนที่เจ้าชายสิทธัตถะจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ได้ทรงบำเพ็ญเพียรอย่างหนัก ๖ ปี พบความผิดหวังล้ม

เหลวหลายครั้ง แต่พระองค์ก็ไม่เลิกล้มการปฏิบัติกลางคัน ขนาดเรียนบำเพ็ญสมาธิกับอาฬารดาบสและอุทกดาบสแล้ว ยังไม่บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ หันมาอดอาหารผอมจน เหลือแต่หนังหุ้มกระดูก ทรงอดข้าวจนสลบ หลายคนคิดว่า ตายแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังไม่บรรลु ภายหลังพระองค์หันมา บำเพ็ญเพียรทางใจเสวยอาหารอีก พระปัญจวัคคีย์เข้าใจว่า พระองค์ล้มเหลว จึงทิ้งพระองค์หนีไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤค- ทายวัน พระพุทธองค์ไม่ทรงเลิกล้มความพยายาม วันนั้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ในปีที ๖ ของการบวช พระองค์ได้หย้าคา ๘ กำ ปลูกาดเป็นบัลลังก์ไต้ต้นโพธิ์ ประทับนั่งหันหลังไปทางทิศ ตะวันตก เพราะตอนนั้นพระอาทิตย์กำลังจะตกดิน แสงพระ อาทิตย์อาจจะเข้าตาจึงหันหลังให้ต้นโพธิ์และหันหน้าไปทาง ทิศตะวันออก เมื่อนั่งไต้ต้นโพธิ์ทรงอธิษฐานในใจว่า ขอนั่ง เป็นครั้งสุดท้ายในชีวิต “หนังเนื้อเลือดจะเหือดแห้งไปก็ตาม กระดูกจะผุสลายไปก็ตาม เรายังไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ตราบใด จะไม่ขอลุกขึ้นจากที่นั่งบัลลังก์นี้ตราบนั้น” พระองค์ ขอนั่งเป็นครั้งสุดท้าย แล้วระดมความเพียรทั้งหมด นับเป็น โชคดีของชาวโลก พระองค์ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใน เช้าวันรุ่งขึ้น

มีข้อน่าคิดว่าถ้าพระพุทธเจ้าไม่อธิษฐานใจไว้ก่อนนั่ง

พระองค์อาจไม่ตรัสรู้คตินั้นก็ได้ การจะนั่งสมาธิจนตรัสรู้ต้องทำอย่างต่อเนื่องและมีสมาธิ ถ้ามีคนมากวนสมาธิแล้วพระองค์ลุกหนีไปก็จะไม่ตรัสรู้ คตินั้นพระยามารมากวนพระพุทธเจ้า ตอนที่พระยามารยกทัพมา เทวดาและพระพรหมที่เคยมาเฝ้า ตอนบ่ายได้ลากลับไปหมด เหลือพระพุทธเจ้าอยู่องค์เดียวเพื่อสู้กับพระยามาร ไม่มีใครช่วย เมื่อพระยามารมาถึงตอนแรกๆ พระพุทธเจ้าสะดุ้งมาร ขอให้ดูพระพุทธรูปองค์นี้ที่โต๊ะหมู่ เป็นพระพุทธรูปที่จำลองมาจากพระประธานในโบสถ์ทั่วประเทศ พระปางนี้ชาวบ้านเรียกว่าปางสะดุ้งมาร ปางนี้อยู่ในอิริยาบถนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายอยู่บนพระเพลา (ตัก) พระหัตถ์ขวายกอยู่บนพระชานุ (เข่า) นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงพื้นธรณี สะดุ้งมารเพราะตอนพระยามารยกทัพมา พระพุทธเจ้าตกพระทัยกลัว คิดจะเผ่นหนี แต่เพื่อไม่ให้ลูกหนีจึงกดหัวเข่าของตัวเองไว้ ชาวบ้านบอกนี้แหละสะดุ้งมาร อันที่จริงพระพุทธเจ้าไม่ทรงลุกจากที่นั่ง เพราะสัญญากับตัวเองว่าจะไม่ลุกขึ้นจนกว่าจะบรรลุ

พระปางนี้ทางราชการเรียกว่า ปางมารวิชัย แปลว่าชนะมาร หมายถึงว่าตอนที่พระยามารยกทัพมากวนสมาธิโดยทวงบัลลังก์ที่นั่งว่า “นี่บัลลังก์ของเรา ท่านจงลุกหนีออกไปเราขอทวงคืน”

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “นี่เป็นบัลลังก์ของเรา”

มารถามว่า “ท่านมีพยานหรือไม่”

พระพุทธเจ้าชี้ลงไปแม่พระธรณี เมื่อพระองค์อ้างพระธรณีเป็นพยาน มารจึงเลิกทวงบัลลังก์ แต่หันมารบกวนด้วยวิธีอื่น พระองค์รับชนะมารคืนนั้น นี่แหละจึงเรียกว่าปางมารวิชัย เพราะพระองค์ไม่ยอมถอย เป็นลัสมมาสัมพุทโธ ตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์เอง ทรงชนะมาร เรียกว่า มารชินะ ไม่ได้มีเทวดาช่วย ไม่มีพระพรหมช่วย บางคนแปลลัสมมาสัมพุทโธ ว่า พระผู้บุกเดี่ยวคือชนะมารด้วยลำพังพระองค์เอง

บางคนยอมแพ้แก่มารอย่างง่ายดาย อดสำหรับทำความดีมาตั้งนาน งานเกือบจะเสร็จอยู่แล้วโดนใบปลิวหน้อยเดียวเสียใจมากถึงกับหยุดเสียกลางคัน ทำดีก็เลยไม่ได้ดี เพราะฉะนั้นท่านทำอะไรให้มีคุณธรรมประจำใจ คือวิริยะความเพียร บอกตัวเองว่าทำดีต้องให้ถึงดี เหมือนกับกษัตริย์อาเธอร์ของอังกฤษ

กษัตริย์อาเธอร์ถูกโค่นบัลลังก์จึงหนีไปอยู่ป่า รวบรวมสมัครพรรคพวกได้ยกทัพมาตีเมืองคืน รอบครั้งที่หนึ่งต้องพ่ายแพ้ จึงหนีกลับไปรวบรวมกำลังใหม่ เข้าตีครั้งที่สอง แพ้อีกตีหกครั้งแพ้ทั้งหกครั้ง หลังจากแพ้ครั้งที่หก ทรงหนีไปนอนอยู่ในถ้ำ นึกในใจว่าพอกันทีไม่สู้แล้ว เพราะกองทัพเสียขวัญ

พระองค์กำลังจะหลับได้ยินเสียงอะไรตกปืออยู่ใกล้ๆ ลืมตาดู
เห็นแมงมุมตัวใหญ่ มองดูว่ามันทำอะไร แมงมุมได้ผ่องขึ้นไป
บนเพดานแล้วชักใย เนื่องจากแมงมุมตัวใหญ่สายใยจึงขาด
มันก็เลยตกลงมาเป็นครั้งที่ ๒ มันกลับขึ้นไปชักใยเป็นครั้งที่ ๓
ตกลงมากขึ้นไปอีกเป็นครั้งที่ ๔ ในที่สุดแมงมุมตกลงมา ๖ ครั้ง
มันได้กลับไปชักใยสำเร็จในครั้งที่ ๗ กษัตริย์อาเธอร์บอกตัว
เองว่าเหมือนเราเลยแท้ ๖ ครั้ง เราน่าจะสำเร็จในครั้งที่ ๗ เรา
ต้องไปรวบรวมพลพรรคใหม่ ทรงปลุกกระดมทหารให้เอาอย่าง
แมงมุม ยกทัพไปตีเป็นครั้งที่ ๗ ฝ่ายในเมืองไม่ทันตั้งรับ คิดว่า
กษัตริย์อาเธอร์แท้ตั้ง ๖ ครั้งแล้ว คงไม่กล้ามาสู้อีก จึงไม่ทัน
ตั้งรับ ฝ่ายในเมืองจึงพ่ายแพ้ กษัตริย์อาเธอร์ชนะในครั้งที่ ๗

เพราะฉะนั้นเราเริ่มต้นใหม่ ปีนี้ไม่ได้ ๒ ชั้น ทำงานอีก
ในปีที่ ๒ ถ้าไม่ได้ ๒ ชั้นก็ทำอีก คิดว่า ๓ ปีต้องได้แน่ ถ้า ๓ ปี
ยังไม่ได้ ๒ ชั้น ทำไป ๔ ปี ๕ ปี ๖ ปีมันน่าจะได้ในปีที่ ๗ ต้องได้
๒ ชั้น ถ้าไม่ได้ลา ก็ออกได้แล้ว แสดงว่าเรานั้นแยจริงๆ ทำดี
ต้องให้ถึงดี คนเรามีอุปสรรคกันเสมอ พระพุทธเจ้าตรัสว่า
วายนเมถว ปุริโส ยาว อคตสฺส นิปปทา เกิดเป็นคนต้องพยายาม
ร่ำไป จนกว่าจะได้สิ่งที่ปรารถนา เวลาท่านเจออุปสรรคแล้ว
ล้มเหมือนกันใช่ไหม แต่ท่านอย่าล้มเหมือนมะพร้าวที่ซุ่มพร
คือไม่พินเลย เวลาล้มขอให้ล้มเหมือนต้นไม้ไผ่ที่เกาหลิ

อาดมาเพิ่งกลับจากการประชุมใหญ่องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกที่เกาหลีใต้ ต้นไม้ที่ประเทศเกาหลีล้มแปลกๆ ในหน้าหนาวเวลาต้นไม้โคนหิมะปกคลุม หิมะหนักรมาก ต้นไม้ก็ค่อยๆ เอนลงๆ ถูกหิมะปกคลุมอย่างนั้นตลอดฤดูหนาว เมื่อหิมะละลายต้นไม้ก็กลับยืนต้นตรงอย่างเดิม แต่ประหลาด อัศจรรย์ที่ว่าขณะที่มันยืนขึ้นหลังหิมะละลายต้นไม้สูงกว่าเก่า เพราะตอนที่อยู่ใต้หิมะนั้นต้นไม้ได้รับน้ำและปุ๋ย จึงงอกอยู่ใต้หิมะ

คนบางคนยอมงอแต่ไม่ยอมหักเหมือนต้นไม้ แล้ววันหนึ่งเมื่อเขาฟื้นยืนขึ้น เขาผองาดสูงกว่าเดิม ความผิดพลาดล้มเหลวในอดีตสอนให้เขาฉลาดสุขุมและแกร่งขึ้น เวลาทำนตกอย่าให้เหมือนตกก่อนดินคือแตกสลาย ขอให้ทำนตกเหมือนลูกฟุตบอลในสนามกีฬาในที่กระดอนกลับขึ้นมาใหม่อีก เพราะฉะนั้นความหวังจะต้องมีเสมอเพื่อกลับยืนผองาด ท่านกล่าวไว้ว่า

เกิดเป็นคนควรหวังอย่างยังหยุค
มีรู้สึกสิ้นหวังทั้งมาคหมาย
หวังไว้เกิดหวังยังยืนมิตินคลาย
ปราชญ์ทั้งหลายสมหวังเพราะตั้งใจ

สุนทรภู่ยังเตือนเลยว่าทำอะไรต้องทำให้สำเร็จ

จับให้มันคันให้หมายให้วายวอด
 ช่วยให้รอกครักให้ชิตพิสมัย
 คัดให้ขาดปรารภนาหาสิ่งใด
 เพียรจงได้คงประสงค์ที่ตรงดี
 นั่นคือ ทำดีให้ถึงดี

ทางสายกลาง

แต่การทำดีนั้นจะต้องพอดี อย่าตึงเกินไปหรือหย่อนเกินไป พระพุทธเจ้าตรัสรู้เพราะทางสายกลางมีชฌิมาปฏิบัติ หรือความพอดี ทำอะไรต้องรู้จักความพอดี เอาอะไรเป็นเกณฑ์วัดทางสายกลางหรือความพอดี? บางคนบอกว่าหามุมสุดโต่ง ๒ ข้างก่อนแล้วจึงหาจุดกึ่งกลางระหว่างมุมสุดโต่งทั้ง ๒ นั้น วิธีหาจุดกึ่งกลางแบบนี้อาจมีปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น บางคนอาจขับรถกลางถนน ไม่ไปเลนซ้ายหรือเลนขวาอ้างว่าขับสายกลาง หรือเราควรทานก๋วยเตี๋ยวก็ข้ามจึงจะพอดี บางคนทานแค่ ๑ ชาม อีกคนทาน ๘ ชาม ดังนั้นทางสายกลางสำหรับเราคือ ๔ ชาม วิธีวัดทางสายกลางอย่างนี้มีปัญหาในการกำหนดว่าวันนี้พูดกี่ชั่วโมงจึงจะเรียกว่าพอดี เราคงต้องหาสถิติว่า ประเทศนี้นานที่สุดใช้เวลากี่ชั่วโมง และเทศน์สั้นที่สุดใช้เวลากี่นาที จากนั้นเราหาตัวกลางมัธยฐาน เพื่อ

กำหนดว่าวันนี้จะเทศน์นานเท่าไรจึงจะพอดี ลองเปิดหนังสือ
กินเนสบุ๊กดูว่าประเทศนี่ยาวที่สุดและสั้นที่สุดใช้เวลาเท่าไร

หนังสือกินเนสบุ๊ก (Guinness Book) บันทึกสถิติที่สุด
ของโลกหลายรายการ เริ่มพิมพ์ที่อังกฤษในปีพ.ศ. ๒๔๔๘ เขา
เก็บสถิติที่น่าสนใจไว้หมด เช่นชื่อสถานที่ทางราชการที่ยาว
ที่สุดในโลก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ฯลฯ
มีอักษรภาษาอังกฤษในชื่อนี้ ๑๖๗ ตัว เป็นชื่อยาวขนาดเอาไป
ร้องเป็นเพลงได้ ๑ เพลง

หนังสือกินเนสบุ๊กบันทึกว่าพระที่เทศน์ยาวนานที่สุดใน
โลกไม่ใช่พระไทย และไม่ใช่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา
แต่เป็นบาทหลวงหรือพระในศาสนาคริสต์ชื่อ โรนัลด์
กัลเกเกอร์ ชาวสหรัฐ เทศน์ในปีพ.ศ. ๒๕๒๖ ยาวนานถึง ๑๒๐
ชั่วโมง หรือเท่ากับ ๕ วัน ๕ คืน

สมาชิกรัฐสภาที่อภิปรายยาวนานที่สุดในโลกคือ วุฒิ
สมาชิกเวล ของรัฐโอเรกอน ประเทศสหรัฐ ท่านอภิปราย
ในรัฐสภาของสหรัฐ เรื่องพระราชบัญญัติน้ำมันในปี ๒๔๔๘
ยาวนานถึง ๒๔ ชั่วโมงครึ่งโดยไม่นั่งเลย

เราได้สถิติแล้วว่าผู้พูดนานที่สุดในรัฐสภาใช้เวลาเท่าไร
และถ้าเราหาสถิติได้ว่าพูดสั้นที่สุดในรัฐสภาใช้เวลาเท่าไร
เราก็จะได้จุดกึ่งกลางหรือทางสายกลางในการอภิปรายในสภา

ปรากฏว่ากินเนสบุ๊คไม่ได้บันทึกสถิติผู้อภิปรายสั้นที่สุดในสภาเอาไว้ แต่ประวัติศาสตร์โลกบันทึกไว้ว่าผู้อภิปรายสั้นที่สุดในรัฐสภาคือ จูเลียส ซีซ่า ของกรุงโรม

จูเลียส ซีซาร์ยกทัพไปรบชนะอียิปต์ของคลีโอพัตรา แล้วยกทัพไปตีเมืองเซลาจนได้รับชัยชนะ เขากลับกรุงโรม อย่างวีรบุรุษ ได้ไปรายงานการศึกสงครามแก่รัฐสภาโรมัน เขาพูดสั้นๆ ว่า ข้าพเจ้ามา ข้าพเจ้าเห็น ข้าพเจ้าชนะ (veni, vidi, vici) เมื่อเทียบที่พูดโด่งดังทั้งสองด้านแล้วเราก็หาจุดกึ่งกลาง ผู้พูดในรัฐสภานานที่สุดใช้เวลา ๒๔ ชั่วโมง ๓๐ นาที ส่วนผู้พูดสั้นที่สุดใช้เวลา ๑ นาที เพราะฉะนั้นทางสายกลาง คือ ๑๒ ชั่วโมง ๑๕ นาที คนคงไม่ทนฟังจนจบ แม้จะบอกว่า เขาใช้เวลาพูดพอดีๆ เป็นทางสายกลาง

เราอาจจะประสบปัญหาเดียวกัน ในกรณีที่พระเทศน์นานเท่าไรจึงจะเรียกว่าพอดีหรือสายกลาง เราได้สถิติจากกินเนสบุ๊คแล้วว่าพระเทศน์นานที่สุดใช้เวลา ๕ วัน ๕ คืน กินเนสบุ๊คไม่มีสถิติว่าพระเทศน์สั้นที่สุดใช้เวลากี่นาที แต่เกร็ดประวัติศาสตร์ไทยบันทึกไว้ว่า สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังฯ เป็นพระที่เทศน์สั้นที่สุด

ในรัชกาลที่ ๔ มีพระนักเทศน์ชื่อดัง ๓ รูป เป็นที่นิยมฟังของคนจำนวนมาก คือสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) วัด

ประยูรฯ พระธรรมอุดม (ถึก) วัดพระเชตุพนฯ และสมเด็จพระ
พุทธาจารย์ (โต) วัดระฆังฯ

วันหนึ่งสมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต) ได้รับนิมนต์ไปเทศน์งาน
วันเกิดของเศรษฐีคนหนึ่ง เมื่อสมเด็จพระเจ้าภาพ
ท่านเตรียมจะขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรม เศรษฐีนี้เข้ามากราบ
เรียนว่า “วันนี้นิมนต์สมเด็จพระเทศน์ยาวๆ นะเจ้าคะ อัจฉินติด
กัณฑ์เทศน์ตั้ง ๑๐๐ บาท” เศรษฐีนี้พูดอย่างนี้เพื่ออัดฉิดพระ
เทศน์ เพราะเงิน ๑๐๐ บาทสมัยรัชกาลที่ ๔ มีค่ามากกว่า
สมัยนี้หลายเท่าตัว สมเด็จพระเจ้าภาพฟังเศรษฐีนี้พูดแล้วไม่กล่าวว่
อะไร ท่านขึ้นธรรมาสน์แล้วแสดงธรรม พอท่านตั้งนะโม
แขกหรือในงานก็ยับที่นั่งมาฟังใกล้ๆ ธรรมาสน์ สมเด็จพระ
เทศน์ ๒ นาทีเท่านั้นก็เอวัง จบ แขกที่มาในงานผิตหวังไป
ตามๆ กัน คนที่ไม่พอใจสมเด็จพระเจ้าภาพ คือเศรษฐีนี้เป็นเจ้า
ภาพ เธอนึกอยู่ในใจว่าสมเด็จพระเทศน์สั้นเกินไปแถมรับกัณฑ์
เทศน์ ๑๐๐ บาทเต็ม ไม่ลดเลยซักบาท ถือว่าเทศน์ไม่คุ้มค่า
เงิน แม้เศรษฐีนี้จะไม่พอใจเธอก็ไม่กล้าพูดอะไรกับพระระดับ
สมเด็จพระเจ้าภาพ เธอเข้าใจว่าสมเด็จพระเจ้าภาพคงรับกิจนิมนต์ไว้หลายงาน วันนี้
ท่านคงจะวิงวอนเทศน์

วันรุ่งขึ้นสมเด็จพระเจ้าภาพกลับไปที่บ้านเศรษฐีคนเดิมอีก มีลูก
ศิษย์แบกโบลานตามหลังมาด้วย เศรษฐีนี้เห็นสมเด็จพระเจ้าภาพแล้วใจ

หายวาบนึกในใจว่า “สมเด็จพระคงจะติดใจค่ากัณฑ์เทศน์เมื่อวาน วันนี้จึงมาเทศน์อีก” ก็เลยทำเป็นมองไม่เห็นพระ ทั้งไม่ยอมนิมนต์สมเด็จพระขึ้นบ้าน ฝ่ายสมเด็จพระบุกขึ้นบ้านเศรษฐีนี้เอง เจ้าของบ้านจึงไหว้อย่างเสียไม่ได้แล้วถามว่า “มาทำไมเจ้าคะ”

สมเด็จพระตอบว่า “มาเทศน์ลิโยม”

เศรษฐีนี้ “ไม่มีคนฟังทรอกเจ้าคะ แยกกลับหมดแล้ว”

สมเด็จพระ “ก็คนใช้นั้นไง เรียกมาฟังเทศน์ซิ”

เศรษฐีนี้จำใจเรียกคนใช้ ๑๐ คนมาฟังสมเด็จพระเทศน์ วันนี้สมเด็จพระเทศน์ยาวไพเราะเพราะพริ้งจับอกจับใจเศรษฐีนี้เป็นอย่างมาก เศรษฐีนี้ปลื้มปิติเตรียมกัณฑ์เทศน์ ๑๐๐ บาทไว้ถวาย เพราะคิดว่าสมเด็จพระมาเทศน์วันนี้เพื่อเอากัณฑ์เทศน์อีก ๑๐๐ บาท พอสมเด็จพระจบเดินลงจากธรรมาสน์เศรษฐีนี้นำเงิน ๑๐๐ บาทเข้าไปประเคน สมเด็จพระถามว่า “อะไรนะโยม”

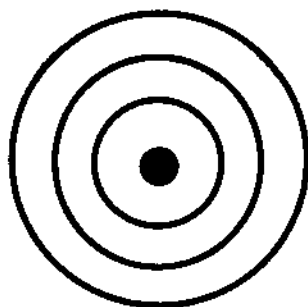
เศรษฐีนี้เรียนว่า “กัณฑ์เทศน์เจ้าคะ ๑๐๐ บาทเหมือนเดิม”

สมเด็จพระกล่าวว่า “เมื่อวานอาตมามารับจ้างเทศน์จึงรับกัณฑ์เทศน์ วันนี้เทศน์เอาบุญจะ ไม่รับกัณฑ์เทศน์” ดังนั้นสมเด็จพระเป็นพระที่เทศน์สั้นที่สุดและท่านเทศน์เอาบุญ ไม่ใช่รับจ้างเทศน์ ครูอาจจะถามตัวเองบ้างว่าขณะนี้เรารับจ้างสอนหรือสอนเอาบุญ

ทางสายกลางคือ ครูสอนเอาบุญและรับเงินเดือนด้วย

ตอนนี้เราได้สถิติว่า พระเทศน์นานที่สุด ๕ วัน ๕ คืน เทศน์สั้นที่สุด ๒ นาที วันนี้ถ้าจะพูดให้เป็นสายกลางคงต้องพูดถึง ๓ วัน ๒ คืน คงไม่มีใครทนฟังเทศน์ยาวเกินไปอย่างนี้ ปัญหาเรื่องทางสายกลางเกิดขึ้นเพราะเราตั้งทฤษฎีว่าการจะหาทางสายกลางจะต้องเริ่มวัดจากสุดโต่งทั้งสองข้าง แล้วลากเข้าหาจุดกึ่งกลาง ในทางปฏิบัติเราทำไม่ได้

ทางสายกลางไม่ได้วัดที่มุมสุดโต่งทั้ง ๒ ข้าง แต่วัดจากการกำหนดเป้าหมายเป็นเกณฑ์ ขอให้ดูเรื่องอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ในที่นี้ทำไม “นิโรธ” มาก่อน “มรรค” ที่ท่านจัดเอาไว้ นิโรธหรือเป้าหมายไว้ก่อนมรรค เพราะมรรค หรือมีชฌิมาปฏิบัติ เป็นจุดลัดสั้นที่สุดที่จะนำไปสู่นิโรธคือเป้าหมาย ขอให้ดูภาพต่อไปนี้

เป้าธนูมีวงกลมซ้อนกันหลายวง เป้าที่ต้องการยิงคือ จุดกลมเล็กตรงกลางวง ยิงสูงเกินไปไม่เข้าเป้า ต่ำเกินไปไม่เข้าเป้า ขวาหรือซ้ายเกินไปไม่เข้าเป้า เป้าหมายคือจุดกลางนั่นเอง การหาทางสายกลางจึงเริ่มต้นที่เป้าหมาย และทางลัดสั้นไปสู่เป้าหมายนั้นคือทางสายกลาง ในอริยสัจ ๔ นิโรธเป็นเป้าหมาย มรรคคือทางลัดสู่เป้าหมายนั้น ท่านเรียกมรรคว่ามัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง

คำถามที่ตั้งไว้คือพูดวันนี้ จะใช้เวลานานเท่าไรจึงจะเรียกว่าพอดี คำตอบไม่ได้อยู่ที่การดูสถิติว่าคนพูดนานที่สุดใช้เวลาเท่าไร และคนพูดสั้นที่สุดใช้เวลาเท่าไร แล้วหารหาตัวกลางเลขคณิต การหาความพอดีต้องดูที่เป้าหมาย นั่นคือวันนี้ควรพูดนานเท่าไร ขึ้นอยู่กับว่าเขาเชิญมาพูดงานอะไร และต้องการให้ผู้ฟังได้รับฟังอะไร เราต้องดูจุดมุ่งหมายและกำหนดการ บางคนเขาเชิญไปกล่าวเปิดงานแต่พูดยาวเป็นปาฐกถา แม้จะพูดดีเขาก็ว่าพูดยาวเกินไปเพราะพูดผิดงานประธานาธิบดีรีแกนเคยกล่าวเปิดงานกีฬาโอลิมปิกที่ลอสแอนเจลิส เขากำหนดให้พูดสั้นๆ ว่า “ข้าพเจ้าประกาศเปิดงานกีฬาโอลิมปิก ปี ๑๙๘๔ ที่นครลอสแอนเจลิส” แต่ว่าท่านประธานาธิบดีพูดเพิ่มเติมว่า “เพื่อสันติภาพและภราดรภาพของชาวโลก” หนังสือพิมพ์ทั่วโลกโจมตีว่าท่านพูดยาวไป

ถ้าพูดผิดวัตถุประสงค์ ๑ นาทีก็ถือว่ายาวเกินไปแล้ว

การหาทางสายกลางจึงอยู่ที่เป้าหมาย โรงเรียนของท่านตั้งเป้าหมายว่าจะผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพเพียงใด เมื่อตั้งเป้าหมายแล้ว ก็ต้องทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายนั้น งานอาจจะหนักบ้าง แต่เมื่อตั้งเป้าหมายแล้วก็ต้องทำงานให้เหมาะสมกับเป้าหมายนั้น การกระทำควรจะพอดีกับจุดมุ่งหมาย เหมือนเวลาท่านจะขึ้นตึก ๕ ชั้น โดยการพาดบันไดจากภายนอกอาคาร ถ้าพาดบันไดได้แค่ ๓ ชั้น ก็ต่ำเกินไป ถ้าพาดสูงถึง ๗ ชั้น ก็เลยเกินไป ไม่สนองวัตถุประสงค์ของการจะขึ้นตึก ๕ ชั้น ความยาวของบันไดจะต้องพอดีกับชั้นอาคารที่เราจะขึ้นไป นี่คือทางสายกลาง

เรื่องความพอดีนี้ มีภานิชิตเจ้าของร้านข้าวว่า

ถ้าแคบมักมักคับขยัขยัก

ถ้ากว้างมากไม่มีอะไรจะใส่สม

ถ้าสูงนักมักจะลอบไปตามลม

ถ้าต่ำนักมักจะจมธรณี

และมีภานิชิตเตือนคนเก่งทั้งหลายไว้ว่า

ไม้สูงกว่าแม่ มักจะแพ้มบน

คนสูงเกินคน มักจะโค่นกลางคัน

ที่บรรยายมานี้ ใครจะฝากหลักยึดประจำใจให้เราตรวจสอบตนเองเสมอๆ ว่าทำอะไรก็ตามทำให้ถูกต้อง งามตัวเราเอง

ก่อนว่า เราทำหน้าที่ของเราสมบูรณ์หรือไม่ และสิ่งที่เราทำนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่คนอื่นหรือไม่ เมื่อทำถูกต้องแล้ว ให้ถามตัวเองว่า เราทำถึงดีและพอดีหรือยัง เราเข้มงวดกับเด็กมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ครูบางโรงเรียนไม่ยอมลงโทษเด็ก เพราะเกรงกลัวผู้ปกครอง อ้างว่าใช้เมตตาคุณากับเด็ก ตามใจเด็กทุกอย่าง ทั้งที่โบราณบอกว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” มาตรการลงโทษของครูไม่เฉียบขาด ปลอ่ยให้มีอบายมุขอยู่ในโรงเรียน ในที่สุดเด็กนักเรียนกลายเป็นโจร อย่างนี้เรียกว่าใช้เมตตาคุณาผิดสถานการณ์

พุทธวิธีสอน ๔ วิธี

ในฐานะที่เป็นครูเราสามารถปฏิบัติตามอย่างพระพุทธเจ้า วิธีสอนคนของพระพุทธเจ้ามีทั้งนุ่มนวลและรุนแรง

ครั้งหนึ่งสารถิฝึกม้าชื่อนายเกสลิเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วสนทนาธรรม เกสลิถามพระพุทธเจ้าว่า “พระองค์มีวิธีฝึกคนอย่างไรจึงได้ชื่อว่าบุริสัทมมสารถิ คือเป็นสารถิผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึก” เขาถามพระพุทธเจ้าอย่างนี้เพื่อนำคำตอบไปประยุกต์การฝึกม้าของเขา

พระพุทธเจ้าถามเกสลิว่า “เธอเป็นสารถิฝึกม้า มีวิธีฝึกม้าอย่างไร”

เกสียตอบว่า “ข้าพระองค์ใช้ ๔ วิธี คือ ๑ นุ่มนวล ๒ รุนแรง ๓ ทั้งนุ่มนวลและรุนแรง ๔ มาทั้ง หมายความว่าวิธีนุ่มนวลใช้กับม้าฉลาด ไอคิวสูง พุดกันดี ๆ ถ้าตัวไหนเป็นม้าเปรี้ยวพยศต้องลงแล้กันบ้าง นี่คือใช้วิธีรุนแรง ม้าบางตัวอารมณ์ดีก็เชื่องอารมณ์ร้ายก็พยศ อย่างนี้ต้องใช้วิธีผสมผสานกันทั้งนุ่มนวลและรุนแรง แต่ถ้าม้าตัวไหนฝึกไม่ได้จริงๆ ไอคิวต่ำมากปล่อยให้จบการศึกษา ก็เสียชื่อเสียงสถาบันเกสิวิทยา ประเภทนี้ต้องมาทั้ง ข้าพระองค์ใช้ ๔ วิธีนี้ ไม่ทราบว่าจะพระองค์ใช้วิธีอะไรฝึกคน”

พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า “เหมือนกันเลยเราใช้ ๔ วิธีเหมือนกันคือ ๑ นุ่มนวล ๒ รุนแรง ๓ ทั้งนุ่มนวลและรุนแรง ๔ มาทั้ง” เกสิสะตั้งถามว่า “พระวัดนี้ดูถึงขนาดที่ว่าถ้าใครไม่ฟังเทศน์แล้วข้อมกันหลังวัดหรือมาทั้งเซียวหรือ”

พระพุทธเจ้าอธิบายว่า “นุ่มนวลหมายถึงอธิบายชี้คุณหรืออานิสงส์ คนไหนที่บารมีสูงอยู่แล้ว เราชี้ทางสวรรค์มรรคผล นิพพาน แต่บางคนเราต้องดูดำไว้กล่าวตำหนิโทษกันบ้างหรือปรับอบัติกันบ้าง นี่เป็นวิธีรุนแรง บางคนเราใช้วิธีผสมผสาน ทั้งชี้คุณและชี้โทษ ผู้ฟังจึงจะบรรลุนิพพาน แต่ผู้ใดสอนไม่ได้ผล ยังชักชวนให้คนอื่นออกนอกทางหรือทำลายสงฆ์ให้แตกกัน เราสั่งให้สีกหรือขับไล่ให้ออกจากหมู่คณะ

และเลิกสอนเขาไปเลย อย่างนี้เรียกว่ามาทิ้งในภาษาของเรา”

ในทางธรรมนั้นถ้าพระพุทธเจ้าทรงเลิกสอนใคร คนนั้นแย่งยิ่งกว่าถูกมาทิ้งเสียอีก

เพราะฉะนั้นครูอาจจะต้องใช้วิธีรุนแรงคือลงโทษเด็กบ้างถ้าจำเป็น อย่าให้หย่อนหรือตึงเกินไป คือตั้งเป้าหมายไว้ว่าเราต้องการอบรมเด็กให้เป็นอะไร เป้าหมายจึงเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าเราจะจัดการกับเด็กแต่ละคนอย่างไร คนไหนที่สอนไม่ได้ก็ไม่ควรเอาไว้ให้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กคนอื่น ครูจะทำอย่างนี้ได้ดีก็ต่อเมื่อครูเองมีคุณธรรม

คุณธรรมของครู

คุณธรรมของครูก็ไม่ต่างจากพระคุณ ๓ ประการของพระบรมครู คือปัญญาคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ ที่ว่าครูมีคุณธรรมทั้ง ๓ ประการนี้เพราะเหตุผลดังนี้

๑. ครูต้องมี ปัญญา รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดี เพื่อครูจะได้ทำให้ลูกดี ถึงดี และพอดี ดังได้อธิบายมาแล้ว

๒. ครูต้องมี วิสุทธิ คือความบริสุทธิ์ใจในวิชาชีพ ครูสอนเด็กเพื่อประโยชน์ของเด็กเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่ว่ามุ่งหน้าเพื่อจะกอบโกยอามิสสินจ้างแต่อย่างเดียว งานของครูเป็นอาชีพไม่ใช่ธุรกิจ ความแตกต่างระหว่างอาชีพและธุรกิจอยู่ตรงที่ว่า

ธุรกิจมุ่งกอบโกยกำไร นักธุรกิจลงทุนให้น้อยที่สุด เพื่อกอบโกยกำไรตอบแทนให้มากที่สุด ส่วนอาชีพมุ่งให้บริการ อาชีพนั้นเป็นการใช้ความเชี่ยวชาญหรือความรู้ความสามารถเพื่อให้บริการแก่สังคม อาชีพครูคือการถ่ายทอดความรู้และความชำนาญพิเศษแก่ศิษย์ อาชีพแพทย์คือการให้ความเชี่ยวชาญในการรักษาโรค เพื่อกำจัดโรคร้ายของคน เมื่อใดแพทย์ถืออาชีพของตนเป็นธุรกิจ เมื่อนั้นแพทย์ก็จะเลือกรักษาเฉพาะคนที่มีเงิน เมื่อครูถืออาชีพของตนเป็นธุรกิจ เมื่อนั้นครูก็จะเรียกค่าสอนอย่างแพง และถามศิษย์ก่อนว่ามีเงินมากพอหรือไม่ ถ้าไม่มีเงินก็ไม่สอน ครูก็ถืออาชีพของตนเป็นธุรกิจ เช่นนี้ไม่มีความซื่อตรงต่อวิชาชีพ นอกจากความเป็นครูไม่ใช่เรื่องธุรกิจ แต่เป็นการให้บริการทางปัญญาแก่สังคม ครูจึงต้องมีคุณธรรมคือความบริสุทธิ์ใจในหน้าที่ของตน นั่นแหละครูจึงจะรักษาสถานะของปวงชนียบุคคลไว้ได้ เมื่อใดครูสอนศิษย์เพราะเห็นแก่เงินอย่างเดียว เมื่อนั้นครูก็จะมีสถานะเป็นลูกจ้างของศิษย์เท่านั้น

๓. ครูต้องมีกรุณา คือความเห็นอกเห็นใจใคร่จะช่วยเหลือศิษย์ที่กำลังอยู่ในความมืดให้พบแสงสว่างแห่งปัญญา ครูมีความรักให้กับศิษย์ แม้บางครั้งจะต้องลงโทษศิษย์บ้างก็ทำด้วยความรักและหวังดี

ครูที่มีคุณธรรมทั้ง ๓ ประการนี้เรียกว่าเป็นผู้มีวิญญานของครู ท่านทั้งหลายมาประชุมกันในวันนี้เพื่อยกย่องบูชาครูที่มีคุณธรรมเช่นกัน ขอเล่าถึงครูคนหนึ่งในอดีต เป็นผู้มีปัญหาที่มีความบริสุทธิ์ใจในอาชีพ และมีความรักศิษย์เป็นที่สุด ซึ่งเราจะหาครูแบบนี้ได้ยากในสมัยปัจจุบัน ครูคนนั้นสอนอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านเขียนจดหมายถึงศิษย์ในปีพ.ศ. ๒๔๗๘ ชื่อของท่านคือ พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)

ครูตัวอย่าง

พระยาอุปกิตศิลปสารสอนนิสิตปีที่ ๑ และปีที่ ๒ คณะอักษรศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีพ.ศ. ๒๔๗๘ ท่านสอนครบเนื้อหาตามหลักสูตรแล้ว มีเวลาเหลืออยู่อีก ๑ วันก่อนปิดภาคการศึกษา ท่านตั้งใจว่าจะมาพบนิสิตทั้ง ๒ ชั้น ในวันสุดท้ายของภาคการศึกษานั้น แต่ท่านมาพบไม่ได้เพราะเป็นไข้ ท่านได้เขียนจดหมายลาป่วยไปถึงนิสิตทั้ง ๒ ชั้น นี่เป็นเรื่องที่แปลกมาก สมัยนี้มีแต่ลูกศิษย์เขียนจดหมายลาป่วยถึงครู แต่สมัยก่อนครูเขียนจดหมายลาป่วยถึงลูกศิษย์ ใจความจดหมายลาป่วยของพระยาอุปกิตศิลปสารนั้น เป็นดังนี้

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๗๘

ถึง นิลิตอักษรศาสตร์ปีที่ ๑ และปีที่ ๒ ทราบ

วันที่ ๒๕-๒๗ เดือนนี้เป็นวันสุดท้ายที่ครูจะมาสอน ได้ตั้งใจไว้ว่าจะมาให้ได้ แต่เผชิญกับไข้มาไม่ได้เอาจริงๆ ทั้ง ๒ ชั้น ครูเสียใจจริงๆ ที่ไม่ได้มาทั้ง ๒ ชั้น เพราะไม่สบาย แต่ครูได้สอนจบแล้วที่ขาดไปนี้ก็เป็นที่ขาดข้อที่จะตกเดือนบางอย่างเท่านั้น

ด้วยหนังสือนี้ ครูขอตั้งอธิษฐานด้วยเมตตาจิตอันแท้จริงว่า “ขอให้เธอสอบไล่ได้ทุกคนเถิด” และโปรดรับ “มฤตก” อันเลิศที่ครูได้รับมาจากครูของครูด้วยเคารพไว้จงดี ตามที่ครูได้สั่งสอนไว้แล้วนั้นๆ เถิด แต่ข้อสำคัญขอให้เริ่มแต่ข้อต้น ๒ ข้อ

๑. โปรดตั้งเมตตาจิตแผ่เพื่อความรู้อของเราให้แก่ศิษย์ของเราด้วยความเป็นห่วงอย่างบุตรหรือน้องในไส้ของเราเถิด คือให้ทำอย่างที่ครูทำ เมื่อพบข้อความรู้จดเอามาบอกศิษย์ด้วย เอาใจใส่ข้อสำคัญไปพบผู้อื่นประพฤติดีก็ดี หรือประพฤติชั่วทางจรรยาให้ชาติเราอัปอายก็ดี ต้องจดจำเอามาสอนแก่ศิษย์ของเราให้จงได้ อย่างที่ฉันเคยนำมาเล่าแก่เธอ

๒. คำ “สวัสดิ์” ที่ครูได้มอบไว้แต่ต้น โปรดอย่าลืมเสีย ข้อนี้ไม่ต้องเห็นแก่ครูก็ได้ แต่ต้องเห็นแก่ชาติของเราเถิด เพราะชาติของเราจำเป็นจะต้องมีคำปราศรัยกันให้เป็นกิจจะ

ลักษณะอย่างอารยประเทศทั้งหลาย ซึ่งไม่มีคำอะไรจะดีกว่า คำนี้ สมาคมบางแห่งเขาใช้กันอยู่แล้ว มหาวิทยาลัยของเรา ตั้งต้นให้แพร่หลายต่อไปเพื่อชาติ เพราะใครๆ เขาก็ตั้งใจเอาอย่างเรา

ขอจงสอบได้ทุกคนเถิด นิสิตที่รักของครูทั้ง ๒ ชั้น.

พระยาอุปกิตศิลปสาร

นี่คือตัวอย่างของครูผู้รักศิษย์ สอนศิษย์ไม่เพียงแต่วิชาการเท่านั้น หากแต่ยัง “ตักเตือน” สั่งสอนอบรมศีลธรรมและจรรยาอีกด้วย นั่นคือสอนศิษย์ให้เป็นคนเก่งและคนดี ครูจะทำหน้าที่นี้ได้ก็ต่อเมื่อครุมีคุณธรรม ๓ ประการ ปัญญา วิสุทธิ และ กรุณา

ประเภทแห่งปัญญา

ในโอกาสนี้ ขอฝากข้อความต่อไปนี้ไว้ในใจของท่านทั้งหลาย

ครูคือผู้จุดประทีปแห่งปัญญาไว้ในดวงใจของศิษย์ทั้งหลาย ความรู้ที่ครูสอนแก่ศิษย์จะไม่สูญลับหายไป เพราะศิษย์ก็จะนำไปถ่ายทอดแก่นุชนของเขาต่อไป นี่คือการสอบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ครูจึงเหมือนคนจุดเทียนในห้องมืด คนอื่นนำเทียนมาจุดต่อจากเทียนเล่มแรกแล้วให้คนอื่น ๆ จุด

เทียบต่อๆ กันไป จนแสงสว่างกระจายเต็มห้อง ที่แสงสว่างกระจายเต็มห้องได้นั้นเพราะเริ่มจากคนคนเดียว งานของครูก็เป็นเช่นนั้น ครูคือผู้จุดประทีปทางปัญญาให้กับสังคม

บางครั้งครูอาจรู้สึกท้อแท้ใจว่าครูเองจะทนทำความดีเป็นบุชเนียบุคคลให้สังคมยกย่องได้อีกนานเท่าใดภายใต้สถานการณ์ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและแก่งแย่งแข่งขันกัน เช่นนี้ ถ้าครูท้อแท้ใจอย่างนี้ก็ขอให้จินตนาการว่า ไฟฟ้าทุกดวงในห้องประชุมนี้ดับลงพร้อมกัน เหลือแต่ความมืดมิด คนประมาณ ๕,๐๐๐ คนในห้องประชุมนี้จะมองไม่เห็นกันและกันเลย ถ้าบังเอิญใครคนหนึ่งที่มีมโนแนบจุดไม้ไฟขีดก้านเล็กๆ ขึ้นดวงตาเป็นพันๆ คู่จะจ้องมองไปยังแสงสว่างริบหรี่ของไม้ขีดก้านนั้นเป็นจุดเดียว ในทำนองเดียวกัน ท่ามกลางสังคมที่ทุกคนมีคุณธรรมได้ยากอย่างทุกวันนี้ หากทีคนๆ หนึ่งเป็นคนดีมีคุณธรรมโดยไม่หวั่นไหวกับสิ่งรบกวนใดๆ สังคมก็จะมองมาที่บุคคลนั้นเป็นจุดเดียวด้วยความชื่นชม ในโรงเรียนที่ครูคนหนึ่งยืนหยัดยึดมั่นในคุณธรรม ดวงตาของศิษย์ทุกคู่ก็จะมองมาที่ครูคนนั้นเป็นจุดเดียวด้วยความเคารพเทิดทูน และถือเป็นแบบอย่างนำทางชีวิต

ความสำคัญของครูเกิดขึ้นจากคุณธรรม คือมีปัญหาว่าอะไรเป็นความดี แล้วทำดีให้ถูกดีให้ถึงดีและพอดี มีความ

บริสุทธิ์ใจในอาชีพครู และมีเมตตากรุณา รักและปรารถนาดี
ต่อศิษย์ เป็นคนรู้จักพอ รู้จักให้ และปล่อยวาง

ท้ายที่สุดนี้ขออัญเฝ้าคุณพระศรีรัตนตรัยและกุศล
ความดีที่ท่านทั้งหลายบำเพ็ญมา จงเป็นพลวปัจจัย อำนวย
อวยพรให้ครูทั้งหลาย จงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย คืออายุ
วรรณะ สุขะ พละและปฏิภาณ ธนสารสมบัติ ปรารถนาสิ่งใด
ที่ขอบประกอบด้วยธรรม ขอให้ความปรารถนานั้นจงพลัน
สำเร็จทุกท่านทุกคน ตลอดกาลนาน เทอญ.

มูลนิธิพุทธธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ออกใบอนุญาตให้

ณ วันที่ ๑๔ ก.ค. ๒๕๒๔ เลขที่อนุญาตที่ ค. ๔๓๙/๒๕๒๔

กรุงเทพมหานคร ออกใบอนุญาตให้ ณ วันที่ ๓ มิ.ย. ๒๕๓๐ เลขทะเบียนลำดับที่ ๓๖๐๒

คณะกรรมการ

๑. นายองยุทธ์ ธนะปุระ	ประธาน		
๒. อ.กาญจนา นูนาค	กรรมการ	๓. นางบุปผา คณิตกุล	กรรมการ
๔. นายปัญญา วิจิตรนสาร	กรรมการ	๕. นางชุติมา ธนะปุระ	กรรมการ
๖. Mr. Bruce Evans	กรรมการ		

วัตถุประสงค์

๑. ศึกษา ทำนุบำรุง ส่งเสริม และเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติไทย ให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการเดิมแท้ของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนำพระพุทธศาสนามาเป็นหลักในการพัฒนาทั้งส่วนบุคคลและสังคม
๒. ให้การสงเคราะห์ทั้งทางจิตใจ และวัตถุ แก่ประชาชนทั่วไป ผู้มีความจำเป็น หรือเลือกเรียน
๓. ศึกษา ทำนุบำรุง ส่งเสริม และเผยแผ่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ซึ่งมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา
๔. ร่วมมือกับองค์การการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์
๕. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

ถ้อยแถลง

มูลนิธิพุทธธรรม ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแผ่พระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แก่พรหลายออกไปในวงกว้างด้วยรูปแบบต่างๆ

๑. การเผยแผ่หนังสือธรรมะ มูลนิธิพุทธธรรม ได้จัดพิมพ์หนังสือที่มีสาระประโยชน์และทรงคุณค่าออกมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยแบ่งสรรให้มีทั้งส่วนสำหรับจำหน่าย และส่วนที่แจกเป็นธรรมทาน

๒. โครงการหนังสือธรรมะภาษาอังกฤษ ได้แปลจากหนังสือภาษาไทยที่สรรแล้ว เช่น พุทธธรรม ธรรมานุชิวติค พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ของพระธรรมปิฎก (P. A. Payutto) และจัดส่งไปเผยแผ่ในประเทศต่างๆ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน งานอาสาสมัครรายบุคคล แม้จะทำด้วยความเสียสละอย่างยิ่ง ก็ไม่เพียงพอและไม่ทันการ งานบุกเบิกที่สำคัญและงานที่ต้องทำในปริมาณมาก ดังเช่นโครงการหนังสือธรรมะภาษาอังกฤษ และการแจกหนังสือธรรมทาน จะเป็นไปได้และคงอยู่ยืนนาน จำเป็นจะต้องจัดตั้งเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง โดยมีฐานทั้งด้านการบริหาร กำลังคน กำลังทุน และอุปกรณ์รองรับอย่างมั่นคง มูลนิธิพุทธธรรมเห็นตระหนักในเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงได้ดำเนินการงานในรูปแบบที่กล่าวข้างต้น และจะขยายกิจการในแนวทางที่กล่าวนี้ยิ่งขึ้นต่อไป เพื่อให้พุทธธรรมนำชีวิตและสังคมมนุษย์สู่สันติสุขได้อย่างแท้จริง